

V. EUSKAL LITERATURA-REN BILDUMA LABURRA.—

Aita Estebe Materre (1600 inguruan).

Eztebe MATERRE, San Franzisko-ren ordenako pralle izan zen. Eztakigu idazlari huntaz, euskaldarra ez zela baizik. Frantzia barnetik etorria 1610 inguruan, eta Sara-n ikasi zuela euskaraz, AXULARR-ekin duarik gabe. Euskaldun berria izanagatik errotik jabetu zen herriko euskara-z eta oraiko euskaldun askoren irakasle daitekena da.

Ain du ederra euskera eta garbia MATERRE-k—(Larramendik zion; ...en Bascuence hermoso... tanto más estimable quanto su Autor no siendo Bascongado aprendió la Lengua con toda perfección) non askotan gogoak eman daut Axularrek eskua sartu bide zuela liburuxka hortan. Urdazubiarraren esakera eta gogoeta batzu aurkitzen dira hor, eta bereziki “Gaiñerakoan badakit” itzekin asten den saillean.

DOTRINA CHRISTIANA liburu huntarik bi edizione aipatzen diran arren, 1623 urtetakoa da soilik ezaguna, eta hortik artu ditugu zati hauek.

* * *

IRAKURZAILLEARI.—Gristinoa, konsidera zazu zure salbamenduko egitekoa zein important den, ezen hau egiten baduzu erran ahal dezakezu egiteko guztiak eginik mundutik partizen zarela; parabisua irabazten baduzu guztiak irabazten tuzula bainan ordean zure mainada tungi utzirik ere, egitekoak ungi manaiaturik ere. Umeak pussaturik eta zure munduko desira gaiztoak kompliturik, salbamenduko egitekoan arta gabe izan bazara, Deusik egin eztuzu, eta haren ez egite-az guztiak galdutuzu; hargatik irakurzaille maitea, otoizten zaitut lore dibinoen liburu huntarat maiz zure begien artikizeaz, zeinetan aurkituko baituzu nola munduan bizi, nola zure conscientia examina nola Jainko ofensatua apazega eta hunen amodioan sari *zertaz* Jainkoa bere amarekin lauda.

Bainan nola, arima debota ispiritualki bihotza entretenitu nai duzuna! ezpaitu erleak lorearen ikusteaz eztia egiten, bai ordean zapo-ratuz, ahoan erabiliz, hala lore hautarik eztia tiratu nai duenak ezta aski ikustetzan, bainan bere bihotzeko debotioneaz erauski beartu, zapore hetarik hartzeko eta progotxu egiteko, manera huntaz aban-zatuko duzu zure salbamenduko egitekoa eta mundu huntan izan ondoan loreak, berzean errezebituko duzu hetarik fruitua, zein izanen baita Jainkoaz gozatzea. Amén.

EVSKALDVNEI.—Miretsiko duzue agian nik (Euskal herriko ez naizelarik) Euskaraz iskiribatzeko ausartziaren hartzea. Baiña baldin konsidera badadi, edirenen duzue eztela gauza hunetan ausartziarik, eta ez zer miretsirik: aitzitik, bertzela egin banu miretsi behar zatekeyela, eta erran ahantzi zitzaitala neure egin bidea. Zeren Iainkoaz niri hizkuntza hunen ikasteko anze appur bat eman derautanaz geroz, iduritzen zait hoben nukeyela, eta ezagutza gutitako eta esker gabe izanen ninzela, baldin Euskalherrian ikassia euskalherriko probetxutan emlegatu ez panu.

Ebangelioko zerbitzari alfer hura gaztigatu zuen bere nabusiak, zeren irabazian erabiltzeko errezebitu zuen talentua eta dirua, estalia eta ehortzia eduki zuen. Handik izan naiz ni ere beldur hala gertha zekidan, baldin Euskaraz mintzatzeko ardietsi dudan talentua eta iakina, arimen irabazian emlegatu gabe ehortzia eta gordea edukitzen banuen. Eta etzait iduri asko dela Kadiratik predikatuz probetxu egitea baina are ustedut iskiribuz ere bear dela enseiatu eta travaillatu.

Eta nola lanak zimendutik behar baitu asi, eta gure salbamenduko obraren zimendua baita Dotrina Christiana, halatan nik ere handik asten naizela, hartu dut gogo liburutto hunen egiteko, eta iendartera ateratzeko, hunetan (bertze erakuslerik ezteanean) ikus dadin laburzki zer ere sinetsi, obratu eta eskatu behar baita; Eta gero ikus dadin halaber nola behar den Euskara iskiribatu eta irakurtu.

Gaiñerakoan badakit Euskal herrian anitz moldez minzaten direla, eta nor bere herriko Euskara zaikala hoberenik eta ederrenik: Eta handik gogoak emaiten deraut ene iskiribatzeko molde haur etzayela guztiei ongi idurituko. Baiña nahi dut iakin dezaten halakoek nik hizkuntza hunetan dakidana Saran ikasia dudala, eta hango Euskara ongi erabiltzen badut ez naizela gaitz erraiteko eta ez arbuiaitzeko, zeren ez paitakit nik angoa baizen. Ordea ea Sarako Euskara denz Euskal herriko hoberena eta garbiena, ez naiz ni hartan sartzen, bat bederak emanen du bere iduririk. Eta Sarako Euskara hunetzaz kontent eztenak izkiriba beza bertze Euskara hobeago batez, eta hobekiago; ez naiz ni hargatik bekaiztuko, eta ez imbidios izanen.

Finean hemen den guztia borondate on batekin Iainkoaren ohoretan eta arimen probetxutan egina da: Hala beraz errezibi ezazue, eta zuen orazinoetan egin nazazue partale.

EXAMINA-ZALEEN APPROBAZIOEA.—Ikusi dut Bayonako Iaun Bicario Generalen manuz Dotrina Christiana daritzan liburu bat Aita Materrak egina, eta edireiten dut ez tuela deus ere gure Fede sainduaren kontrako gauzarik: Aitzitik dela obra bat tipia delarik handia, hitz gutiz anitz erraiten duena, ongi izkribatua, eta merexi duena ibil dadin iendartean eta guztien eskuetan. Saran egina Abendoaren leheanean, milla seietan ehun, eta hamasei garren urthean. P. de AXULAR.

MARINELEK NOLA EGIN BEHAR DITUZTEN BERE OTOITZAK ITSASOAN DABILTZAN DEMBORAN.—Zeren bai-takit iende añitz dela Euskal-herrian itsasoa dabillanik, behar derauet hei ere erakutsi nola behar derautzaten bere orazinoak eta otoitzak Iainkoari egin, eta egun oroz haren Majestateari bere burua gomendatu. Eta egia erraitera, premia handitako gauza da haur, zeren zombatenaz eta halakoak periletan-ago baitabiltza itsasoa, hanbatenaz Iainkoari gomendatzeko iratzarriagoak eta ikasiagoak behar dute egon. Hekentzat bada ezartzen dut hemen otoitz egiteko molde bat zeñfetaz probetxa ahal ditezke egun oroz, hambat goizean nola arratsean.

GOIZEAN HERRAN BEAR DENA.—Goizean demborak hala emaiten duenean zuek itsasoa zabiltzaten Marinelik biltzaitzte elkargana, iar zaitzte belauriko, eta zeuen gogoak Iainkoagana ailtxaturik, eta zeñaturik, erran ezazue: Pater noster; Ave Maria; Eta Credo latinez edo Euskaraz.

Eta hauken ondoan erran beza zuetarik batek appurbat gora, eta hagitz... orai hemen ibeniko dudān otoitza: Eta bitartean eduki bezate bertzek ere hartan gogoā, enzun bezate edo nork bere liburuetan ixilik irakur bezate, zeren estimatzen dut ez tela izanen batere irakurtzen dakien marinelik liburu haur izanen eztuenik.

A. IRIGARAY ALDARATZAILLEA